

О. В. БАТАНОВ

Олександр Васильович Батанов, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

**АКТУАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН
У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СВОБОДУ ВІРОСПОВІДАННЯ В УКРАЇНІ***

Ставши на шлях формування правової держави, для якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є головною соціальною цінністю, Україна радикально активізувала процес реалізації, охорони та захисту прав та свобод людини і громадянина, серед яких чільне місце займає право на свободу віросповідання. У свою чергу, реальність права на свободу віросповідання, як і будь-якого іншого права особи, залежить від наявності дієвого механізму його правового регулювання. Основою такого механізму в Україні є національне законодавство, насамперед Конституція України, у якій проголошується, що «кожен має право на свободу світогляду і віросповідання» (ст. 35), Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», а також інші нормативно-правові акти.

Дослідження питань конституційно-правового регулювання відносин у сфері реалізації права на свободу віросповідання привертало увагу багатьох учених. Свідченням тому є праці, присвячені дослідженню відповідної проблематики, що побачили світ ще за радянських часів, також науковий доробок сучасних учених-правознавців, політологів, філософів тощо.

Водночас слід зазначити, що у вітчизняній юриспруденції фундаментальні наукові дослідження, присвячені загальнотеоретичним аспектам конституційно-правового регулювання відносин у сфері реалізації права на свободу віросповідання, в тому числі механізму забезпечення цього права, наразі відсутні, що і визначає актуальність та своєчасність монографічного дослідження, проведеного О. М. Биковим.

У монографії поставлено за мету комплексно, на основі аналізу чинного законодавства України та практики його реалізації визначити сутність та розкрити особливості конституційно-правового регулювання відносин у сфері реалізації права на свободу віросповідання в Україні, а також розробити науково обґрунтовані рекомендації з удосконалення конституційно-правового регулювання відносин в означеній сфері. Необхідно констатувати, що автор з поставленою метою успішно впорався. Серед одержаних наукових результатів дослідження необхідно відмітити авторське визначення релігійних відносин, під яким автор розуміє різновид суспільних відносин, що складаються в духовній сфері між віруючими людьми, релігійними організаціями, які спрямовані на реалізацію їх суб'єктивних прав і свобод.

Заслужує на схвальну оцінку виділення автором характерних ознак свободи віросповідання, до яких віднесено те, що вона: 1) є можливістю певної поведінки; 2) є суб'єктивним правом особи, яким вона може розпоряджатися на власний розсуд; 3) включає в себе: право сповідувати віровчення тієї чи іншої релігії, право відправляти релігійний культ та право утворювати релігійну організацію чи входити до утвореної раніше організації; 4) гарантується Конституцією та законодавством України; 5) забезпечується державою шляхом встановлення певної відповідальності за її порушення.

У монографії переконливо доводиться, що свобода віросповідання включає у себе такі елементи: мати релігію або переконання; право сповідувати віровчення; право на релігійну освіту; право виховувати дітей в дусі віровчення тієї чи іншої релігії; право відправляти релігійний культ; право утворювати релігійну організацію чи входити до утвореної раніше; право бути священнослужителем; право релігійної пропаганди (місіонерство).

Серед інших позитивних аспектів монографії О. М. Бикова слід відзначити й авторське визначення конституційних гарантій права на свободу віросповідання, під якими пропонується розуміти регламентовані

© О. В. Батанов, 2011

* Рецензія на кн.: Биков О. М. Правове регулювання відносин у сфері реалізації права на свободу віросповідання в Україні : конституційно-правовий аспект : монографія / О. М. Биков ; Ін-т законодавства Верховної Ради. – К. : Четверта хвиля, 2011. – 344 с.

нормами Конституції та деталізовані нормами поточного законодавства сукупність державно-правових інститутів, процедур та норм, що забезпечують реалізацію, охорону і захист даного права. Конституція України містить як безпосередні гарантії здійснення права громадян на свободу віросповідання, так і загальні гарантії здійснення прав людини, що поширюються на весь перелік прав.

Слід зазначити, що автор не обходить гострі або дискусійні проблеми конституційно-правового регулювання відносин у сфері реалізації права на свободу віросповідання в Україні, а навпаки, висловлює власні міркування відносно цього, прагнучи ґрунтовно їх аргументувати. Водночас, роблячи висновки та вносячи пропозиції, автор усвідомлює, що наука є динамічною, а не статичною системою, та не претендує на істину в останній інстанції.

Не можна не відзначити й доступний для сприйняття стиль викладення матеріалу: автор демонструє своє вміння легко переходити від аналізу питань, які стосуються історії до сучасності, доступно викладати складні наукові концепції та проблеми, давати визначення базовим категоріям та поняттям, здійснювати класифікацію важливих процесів і явищ тощо. У силу цього, рецензоване монографічне дослідження О. М. Бикова має не лише наукове значення, а й є виданням, яке можна використати як у навчальному процесі, так і в практичній діяльності фахівців в галузі конституційного права. Воно стане в нагоді в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації правників та буде доречним для всіх, хто цікавиться проблемами юриспруденції в сфері регулювання права на свободу віросповідання.

У підсумку можна зробити висновок, що перед читачем – актуальне, високопрофесійне наукове дослідження, яке є важливим внеском у вітчизняну юридичну науку.

В. В. КОСТИЦЬКИЙ

Василь Васильович Костицький, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ: НОВИЙ ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ*

В Україні протягом останніх 20-ти років здійснюється земельна реформа, основним завданням якої є формування сучасного сільськогосподарського виробництва, здатного забезпечити населення країни продовольством, а промисловість – відповідною сировиною. Однак, як свідчать результати земельного реформування у сільському господарстві, радянська система аграрного господарювання повністю зруйнована, а нова – не сформована. Про недоліки державної політики у сфері сільськогосподарського землекористування свідчить незадовільний стан сільськогосподарських угідь країни, який фахівці кваліфікують як кризовий. Очевидно, земельна політика країни у сфері сільськогосподарського землекористування потребує істотного коригування, яке може бути здійснене на основі сучасних наукових розробок, у тому числі й у галузі правознавства. У зв'язку з цим уявляється цілком актуальним монографічне дослідження П. Ф. Кулинич, присвячене актуальним питанням теорії і практики правового регулювання відносин сільськогосподарського землекористування в Україні.

Праця складається із вступу, семи розділів, які поділяються на 29 підрозділів, та висновків. При її написанні автор використав 995 джерел, які включають наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів не лише у галузі права, а й у галузі ґрунтознавства, агроєкології, аграрної економіки, а також правові акти України та інших країн.

У першу чергу, слід відзначити, що в основу дослідження автор поклав сформульований ним цікавий методологічний підхід, згідно з яким якісний стан сільськогосподарського земельного фонду має стати ключовим критерієм та орієнтиром для формування законодавства про сільськогосподарське землекористування. Керуючись зазначеним методологічним підходом, П. Ф. Кулинич підготував цілісне комплексне фундаментальне дослідження актуальних правових проблем, які виникають у сфері охорони і використання земель сільськогосподарського призначення, а також запропонував шляхи їх вирішення на нових методологічних засадах. Зокрема, автор формулює та обґрунтовує правову концепцію контрольованої якості сільськогосподарського земельного фонду, завдання якої полягає в науковому обґрунтуванні встановлення державою шляхом прийняття відповідного законодавства нової, соціально ефективної правової моделі охорони та використання землі як засобу аграрного виробництва, елемента агросфери та природного ресурсу в цілому.

З позицій правової концепції контрольованої якості сільськогосподарських земель автор послідовно і всебічно досліджує проблеми правового забезпечення земельної реформи та формування інституту права

© В. В. Костицький, 2011

* Рецензія на кн.: *Кулинич П. Ф.* Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: Монографія. – К.: Логос, 2011. – 688 с.